

основы глаголов), а также заударная фонетическая позиция. В целом выпадение интервокальных согласных зафиксировано в речи 19% респондентов.

К явлению разговорного стиля произношения следует отнести также редукцию, ведущую к выпадению слогов. Данное явление зафиксировано у 19,6% респондентов. Например: [ʌсв'ид'эт'ьл'свѣн'ь] (освидетельствование) (служащий в УВД, 25.01.12, Б-2); [сʌнʉцтвѣль] (сопутствовала) (служащий в облгидромете, 22.03.12, Скиф) и т.д. Разговорное произношение таких часто употребительных слов, как *тысяча* ([тыш':ь]) и *сейчас* ([ш':ас]), занимает в данной группе значительное место и составляет 47,5% от общего числа их употреблений в проанализированном материале.

В результате проведенного исследования установлено, что явления разговорного стиля произношения функционируют в устной публичной речи 50% респондентов.

Заключение. Распространение таких явлений разговорного стиля произношения, как редукция согласных и утрата слогов, в русской устной публичной речи образованных жителей г. Витебска указывает на необходимость повышения их языковой компетенции.

1. Шапошников, В. Н. Комиссия «Русский язык в средствах массовой информации» Совета по русскому языку при Правительстве РФ. Русский язык в эфире: проблемы и пути их решения [Электронный ресурс] / Научно-информационное агентство «Наследие отечества». – Режим доступа: http://old.nasledie.ru/obraz/7_217_2_2/article.php?art=35. – Дата доступа: 08.01.2018.
2. Земская, Е. А. Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения / Е. А. Земская. – М.: Наука; Флинта, 2004. – 240 с.

ЭКСТРАПАЛЯЦЫЯ НАРОДНАЙ КАРНАВАЛЬНАСЦІ НА КАЗАЧНЫ СТЫЛЬ У. КАРАТКЕВІЧА

*В.Ф. Падстаўленка
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава*

Аналітычна ўзважваючы факты сучаснасці і драматычныя перыпетыі мінулага, У. Караткевіч у сваёй творчасці рупліва складаў матрыцу беларускай ментальнасці, унікальную і адначасна арганічную агульнасветавым культурным народазнаўчым традыцыям. Адным з найбольш істотных аб'ектаў у дадзеным працэсе з'яўляецца народная смехавая культура, названая вядомым вучоным М. Бахціным “дыялектыкай у вобразнай форме” [1, 428].

Як вядома, своеасаблівай квінтэсенцыяй народнай смехавой светабудовы выступае карнавал, бо “гэта само жыццё, па-святочнаму аформленае як мастацкая гульня, у якой рэальнасць на пэўны час супадае з ідэалам. А казка - гэта ўжо мастацкая “рэмінісцэнцыя” карнавалу, рэальны пачатак у ёй элімінуецца, жыццёвыя падзеі пераводзяцца ў сферу чыстай фантазіі” [2, 69].

Мэта артыкула: выявіць, як міфапаэтычныя матывы і агульная карнавалізацыя свету ў казцы “Чортаў скарб” Караткевіча ўплываюць на вобразную сістэму твора.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання ў артыкуле з'яўляецца твор “Чортаў скарб” названага беларускага пісьменніка. Асноўнымі для навуковага аналізу абраны прыёмы канкрэтна-гістарычнага, структурна-тыпалагічнага і дэстрыптыўнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Казачныя падзеі ў творы ўдала карэлююцца з глыбокім ідэйным базісам, захоўваючы цікавасць і займальнасць мастацкага апаведу. У значнай ступені гэта дасягаецца дзякуючы майстэрскаму інтэграванню аўтарскага вымыслу, народных міфапаэтычных матываў і адпаведных вобразаў. У выніку казачны сюжэт, звязаны з вяртаннем селяніна Янкі ў родную хату, набывае дадатковыя сэнсавыя канатацыі, напаўняецца яркімі эпізодамі, важкімі ацэнкамі і высновамі наратора. Драматычная ў сваёй аснове гісторыя пра несправядлівы лёс героя, якому няма спакою нават ва ўласным “мікрасвеце”, пасля казачнай “апрацоўкі” пісьменнікам становіцца вельмі прывабным мастацкім прыкладам.

Усе мастацкія кампаненты падпарадкаваны пісьменніцкай задуме прэзентаваць чарадзейна-казачны хранатоп як рэальную прастору, у якой, па-першае, магчыма ўсё, па-другое, архітэктоніка твора антынамічна ці, інакш кажучы, уяўляе сабой дыялектыку жыццёпадобнага і неверагоднага, драматычнага і камічнага і г.д. Такая мастацкая амбівалентнасць сугучна творчай канцэпцыі карнавалізацыі свету, у межах якой і здзяйсняецца ўвесь апавед.

Пачынаючы аналіз вобразнай сістэмы казкі, перадусім варта спыніцца на вобразе наратора, які генерыруе ўсю інфармацыйную плынь у казцы. Гэта ўнікальны персанаж: ён - маргінал на мяжы сапраўднага і казачнага светаў, сам непасрэдна не ўдзельнічае ў падзеях, аднак не толькі іх рэпрэзентуе, але і мадэлюе ў адпаведнасці з уласнымі мэтамі. Наратар пакідае за сабой права каментаваньня пэўных важных момантаў.

Раскрыццё галоўнага вобраза Янкі камбінуецца як з традыцыйных дадатных характаралагічных адзнак (яго працавітасць, спагадлівасць, сувязь з зямлёй і Радзімай), так і з дыскусійных якасцей (залішняя цяжкінасць, пакорлівасць лёсу). Да першай атрыбутыўнай групы магчыма аднесці і незацікаўленасць персанажа ў грамадска-значных справах і яго перманентную летуценнасць: “Араў Янка зямлю, пасвіў каровы і хмары” [3, 5]. У выніку мадэлюецца адметны тып нацыянальнага героя - пасіўнага ў волевыяўленні рамантыка, самадастатковага ва ўласным мікрасвеце. Праз гумарыстычнае стаўленне да дадзенага героя аўтарам сцвярджаецца думка пра неабходнасць фрагментарнай “перакадзіроўкі” нацыянальнага характару.

Калі Янка з’яўляецца прыкладам, умоўна кажучы, неабсалютнага Добра, то бачыцца поўнаасцю лагічным увядзенне мастацкага вобраза неабсалютнага Зла - чорта. У рэцыпіентаў можа ўзнікнуць пытанне пра самую магчымасць узнікнення ў жыццёва верагоднай прасторы гэтага пратаганіста народнай дэманалогіі. Аднак у казачным хранатопе, арыентаваным на татальную карнавалізацыю, трывалыя межы паміж светам людзей і іншасветам становяцца неістотнымі, пераадольнымі. Пры дынамічнай дэтэрмінацыі фантастычнага і рэальнага светаў магчыма экспансія “чужынцаў”. А ў аналізуемым творы падзеі і разгортваюцца такім чынам: Янка апанаваны высокімі марамі, далёкімі ад штодзённай дзейнасці, а інфернальная прастора існуе па чалавечых законах: “на Беларусі тады яшчэ вадзіліся чэрці. І ў кожнага з тых чарцей было сваё месца працы” [3, 5]. На падставе адзначанага таксама бачна, што ў казцы з самага пачатку прадвызначылася інтэнцыя да дэманізацыі (камічнага зніжэння) адпаведных персанажаў.

Нагадаем, што па імператывах народнай карнавальнасці чорт з’яўляецца вястуном “вясёлага нізу”, пекла, а ў Караткевіча дадзены вобраз магчыма трактаваць і як аўтарскі тып героя-трыксцера, амбівалентнага персанажа са шматвектарнымі характарыстыкамі. Агульнавядома, што ў народнай смехавой культуры трыксцер сінтэзуе ў сабе розныя вобразныя мадыфікацыі: дурня, блазня і махляра (плута). Усе тры вобразныя мадэлі характарызуюць паводзіны чорта з даследуемай казкі.

Распрацоўваючы названы інфернальны вобраз з улікам мастацкага прыёма камічнага ачалавечвання, Караткевіч ускладняе сутнасць персанажа, рэдукуе яго адмоўнасць. У цэлым рэцэпцыя вобраза чорта ў казцы дынамічная, таму калі з пачатку чытач абураецца нахабствам гэтага героя, то пасля мядзвежага “пэравыхавання” ён выклікае смех і спачуванне. Варта адзначыць, што аналізуемы вобраз займае важнае месца ў творы, бо інфернальная дэструкцыя выконвае сюжэтаўтваральную ролю, а для дзіцячай чытацкай аўдыторыі гэты “шкоднік” з’яўляецца ўдалым антыпрыкладам.

Заўсёды ў сістэме народных чарадзейна-казачных тыпаў асабліваю значнасць маюць героі-“выратавальнікі”. У “Чортавым скарбе” такімі можна лічыць павадыра, які тут ажыццяўляе функцыю *ініцыянавання дапамогі*, і мядзведзя з умоўнай мастацкай функцыяй *зброі справядлівасці*. Са з’яўленнем названых персанажаў агульны драматычны для пратаганіста аповед трансфармуецца ў камічны. А характар далейшых падзейных метамарфоз прагназуецца вясёлым вершам:

“Тупу-тупу-тупу,
Нясе Мішка ступу,
У ступе ўперамешку
Цукар і арэшкі,
Разынкі й цукеркі
У залатой паперцы.
Па шляхах, палетках
Нясе Мішка дзеткам
Салодкую ступу.
Тупу-тупу-тупу...” [3, 6].

Гэтая дзіцячая забаўлянка адразу настройвае на пазітыўны ход наступных падзей, акцэнтуючы ўвагу на матыве шчаслівага падарунку лёсу. Пры ўсёй неадназначнасці, рэлятывнасці вобразаў “выратавальнікаў” доказна можна канстатаваць, што гэтыя героі “вялікага” свету, смелыя, творчыя, уважлівыя да праблем іншых. Такім чынам, ствараецца дастаткова парадаксальная сітуацыя, калі апалагетам “свайго” свету выступае не сам яго крэатар, а “чужынец”, дарэчы, таксама з элементамі персанажа-трыксцера.

Заклучэнне. Такім чынам, шматпрыкладная вобразная сістэма казкі Караткевіча паказальна адлюстроўвае самабытную карэляцыю паміж народнымі карнавальнымі традыцыямі і непаўторным аўтарскім стылем.

1. Бахтін, М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. Бахтін. – М.: Художеств. лит., 1990. – 543 с.
2. Кохан, У. Ля вытокаў самапазнання: станаўленне духоўных каштоўнасцей у святле фальклору / У. Кохан. – Мінск: Маст. літ., 1989. – 238 с.
3. Караткевіч, У. Вясна ўвосень: казкі / У. Караткевіч. – Мінск: Юнацтва, 2000. – 80 с.

КОЛИЧЕСТВЕННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЛИЧНОСТНЫХ ХАРАКТЕРИСТИК ЧЕЛОВЕКА В РУССКО-АНГЛИЙСКИХ СЛОВАРЯХ НАЧАЛА XX И XXI ВВ.

Т.Н. Петрашко
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова

Фразеология является отражением и инструментом воплощения уникальности культуры, мировидения народа, его мироощущения, оценок народом самих себя и других культур и этносов. Исследование фразеологического состава языка, структуры и семантики фразеологии представляет собой способ познания ментальности того или иного народа, его психологии, его траектории исторического, духовного и социального развития и мифологического мировоззрения через реконструирование его мировоззренческой системы. Немаловажным является тот факт, что фразеологию в современной лингвистике принято считать наиболее архаичным пластом лексического состава языка. Одним из аспектов доказывающих это является статичность фразеологии. Наши наблюдения, однако, показывают, некоторую несостоятельность такого рода утверждений. Для верификации выдвигаемой гипотезы следует обратиться к изучению лексикографических источников фиксации фразеологии, что и предопределило цель настоящего исследования – выявить динамику количественных изменений состава фразеологической лексики в русско-английских словарях начала XX и XXI вв.

Материал и методы. Материалом исследования послужили фразеологические единицы со значением личностных характеристик человека, отобранные методом сплошной выборки из следующих словарей начала XX и XXI вв.: «Полный русско-английский словарь», составленный А. Александровым, (1929 г.) и «Новый русско-английский словарь» (составитель В.К. Мюллер, 2008 г.). Общее количество проанализированных словарных статей составило 122 единицы. Кроме того, методологическую базу исследовательской деятельности составили методы сравнительно-сопоставительного и корпусного анализа.

Результаты и их обсуждение. Количественный анализ корпуса практического материала свидетельствует о том, что в обоих словарях репрезентативность рассматриваемой группы фразеологических единиц примерно одинакова: 60 единиц в «Полном русско-английском словаре» А. Александра и 62 единицы в «Новом русско-английском словаре» В.К. Мюллера. Качественный анализ отобранных фразеологических единиц позволил разделить выделенные фразеологизмы на две основные группы:

- фразеологические единицы, представленные в обоих словарях;
- фразеологические единицы, представленные в одном из словарей.

К первой группе можно отнести следующие пары фразеологических единиц:

Волос долог, да ум короток – long hair and short wit;

У бабы волос долог, да ум короток – a woman's hair is long, but her wit is short;

Старого воробья на мякине не проведёшь – an old bird is not caught with chaff;

Старого воробья на мякине не обманешь – there is no catching old birds with chaff;

У него горячая голова – he is hot-headed;